

ALKIŞ, Yıldırım (2014). “Anadolunun Fethi ve Şehit Ebu’l-Hasan Harakanî”. *Türk Dünyası Bilgeler Zirvesi: Gönül Sultanları Buluşması*. 26-28 Mayıs 2014. 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı (TDKB). Eskişehir
(<http://bilgelerzirvesi.org/bildiri/pdf/yildirim-alkis.pdf>), ss.605-609

Yıldırım ALKIŞ*

ANADOLUNUN FETHİ VE ŞEHİT EBU’L-HASAN HARAKANÎ

“**F**itne (den eser) kalmayınca, din de yalnız Allah’ın oluncaya kadar onlarla savaşın.”⁴⁶⁷
“Allah yolunda öldürülenlere: “Onlar ölüdür” demeyin. Hakikatte onlar diridirler fakat siz bilemezsiniz.”⁴⁶⁸ gibi ayeti kerimeler ve Resulü Ekrem Efendimiz’in (sav) :

“Kim, İslamiyet daha yüce olsun diye savaşırsa (mücadele ederse) o Allah’ın yolundadır, (diğerleri değildir).”⁴⁶⁹

“Allah yolunda cihad edenler için Allah Teala cennette yüz derece yaratmıştır. Her derecenin arası yerle gök arası kadardır.”⁴⁷⁰ gibi hadis-i şerifleri cihad etmeyi ve Allah yolunda savaşarak şehid olmayı müslümanlar için bir ideal haline getirmiş ve dünyanın dört bir tarafına seferler düzenlemişlerdir.

“Elbette Kostantiniyye fetholunacaktır. Onu fetheden komutan ne güzel komutan ve onun askeri ne güzel askerdir.”⁴⁷¹ Hadis-i şerifi ise İstanbul’un ve Anadolu topraklarının fethinin önemini ve kıymetini bir kat daha değerli kılmıştır.

Bu amaçla kimi komutanlar silahla, kimi gönül erleri sevgi yoluyla başta İstanbul olmak üzere tüm Anadoluyu fethetme gayreti içinde olmuşlardır. Anadolu ilk defa Hz. Ömer zamanında başkomutan Ebu Ubeyde b. Cerrah’ın Suriye’yi fethi esnasında İslam’la tanışmıştır. Ebu Ubeyde’nin görevlendirdiği Halid Bin Velid,

* Kars İl Milli Eğitim Müdürü.

⁴⁶⁷ -Bakara,193

⁴⁶⁸ -Bakara,154

⁴⁶⁹ -Buhari, İlim: 45

⁴⁷⁰ -Buhari, Cihad: 4

⁴⁷¹ - Ahmed b. Hanbel, Müsned, sh: 4/335

Adana ve Maraş'a kadar gelmiştir.⁴⁷² Anadolu topraklarının daha geniş bir alanda İslam'la tanışması, buluşması her ne kadar Ahmet Yesevi'nin (1093-1166) talebeleri (Horasan Erenleri) vasıtasıyla olduğu yönünde yaygın bir kanaat var ise de bundan yıllar önce Ahmet Yesevi'nin hocalarının hocası Ebu'l-Hasan Harakani (960-1033)⁴⁷³ ve onun talebeleriyle Anadolu'nun manevi fütühatının başladığı sahil kaynaklardan anlaşılmaktadır.

Ebu Said Ebu Hayr anlatıyor: “Ebubekir Cüzfi'nin yanına gittim. Bize hadis rivayet et dedim. Bir kitap çıkardı ve şu hadisi oku dedi: ‘Ulu Allah’ın iki ordusu var, biri gökte, öbürü yerde. Birincisinin üniformaları yeşil, ikincisinin karagahı Horasan’dadır. Yeryüzünün efendileri Horasan ordusu erenleri olup bütün yeryüzünü irşad etmek isterler.’”⁴⁷⁴

Ebu'l-Hasan Harakani Anadolu'ya 1018 de başlayan Selçuklu akınlarıyla birlikte gelmiş⁴⁷⁵, orduyla tekrar dönmeyerek o günkü Bizans topraklarında çadır kurup gönüllere nüfuz eden sevgi uslubuyla yöre halkını irşada başlamıştır.

Mevlana Celaleddin Rumi'ye (1207-1273) atfedilen:

“Gel, gel, her ne olursan ol gel!

İnançsız da, putperest de olsan gel!

Burası umutsuzluk dergahı değil!”

Yüz kere bozsan da tevbeni, yine gel!”

sözüne de kaynaklık eden,

“Her kim bu dergaha gelirse ekmeğini verin, inancını (dinini, mezhebini, meşrebini) sormayın. Zira Allah katında ruh taşımaya layık herkes Ebu'l-

⁴⁷² -Bakınız, İslam Ans. C:24 Kahramanmaraş maddesi. -“Halife Hz. Ömer'in komutanı Ebu Ubeyde b. Cerrah Suriye'nin fethi sırasında Halid b. Velid'i Maraş taraflarına gönderdi. Halid şehri kuşattı, halka zarar vermemek kaydıyla Maraş'ı aldı.”(16/637)

⁴⁷³ - Bakınız, Adab, M.b. Abdullah Hani, Erkam Yay. S:49-52 “Ahmet Yesevi'nin ilim ve feyz aldığı kişi Yusuf Hemedani'dir(1048-1141). Yusuf Hemedani ise Ebu Ali Farmedi'nin talebesidir(1016-1084). Ebu Ali Farmedi ise Ebu'l-Hasan harakani'nin talebesi ve halifesidir.

⁴⁷⁴ -Muhammed b. Münevver, çev. Süleyman Uludağ, *Tevhidin Sırları*, Kabalcı Yay., İstanbul 2004, s. 248.

⁴⁷⁵ -Bakınız, İslam Ans. C: 36 Selçuklular Mad. “Maveraünnehir'de sıkıntı içinde olan Tuğrul ve Çağrı beyler daha elverişli topraklar aramaya karar verdiler. Tuğrul Bey çöllerle çekilirken Çağrı Bey, 3000 kişilik bir süvari birliğinin başında Gazneli hakimiyetindeki Horasan'dan Anadolu'ya doğru hareket etti(1016-1021).”

Hasan'ın sofrasından (ekmek) yemeye
layıktır”⁴⁷⁶

diye çadırının (dergahının) girişine yazdırarak tebliğinin temelini oluşturan “sadece insanlara değil, hayvanlara dahi nüfuz eden sevgi metodunun” temel prensibini izhar etmiştir. O, bir taraftan gönüllerin fethi için gayret sarf ederken diğer taraftan maddi cihada hem fikir öncülüğü etmiş hem de fiilen katılmıştır. Tuğrul Bey (990-1063), Çağrı Bey (989-1060) ve Gazneli Mahmud (971-1030) ile görüşüp onlara taktik ve cesaret vermiş, cihada teşvik etmiştir. Tuğrul Bey'i güneye, Çağrı Bey'i batıya, Gazneli Mahmud'u doğuya yönlendiren odur.

Alparslan'ın Anadolu'ya girişi, 1064'te Kars'ı ve Anı'yı (Şehristan) fethetmesi İslam Medeniyeti açısından dönüm noktası olmuştur. Bu fethin gerçekleşmesine Ebu'l-Hasan Harakani, gönülleri sevgi ile yumuşatmak suretiyle zemin hazırlamıştır. Bu sebeple “Harakani, Büyük Selçuklu Medeniyetinin ve arkasından gelen Osmanlı Devletinin ruhudur” dense mübalağa olmaz.

Büyük bir mücahit, alperen, civanmert olan Ebu'l-Hasan Harakani hazretleri aynı zamanda şu dört guruba öncülük etmiştir:

- 1-Mutasavvıflar,
- 2- Devlet adamları,
- 3- Bilim adamları,
- 4- Halk.

1- *Ebu'l-Hasan Harakani mutasavvıflara öncülük etmiştir.*

Tasavvuf geleneği onunla kurumsal kimlik kazanmıştır. Kendinden sonra gelip de ondan etkilenmeyen, istifade etmeyen mutasavvıf neredeyse yok gibidir. Ebu Ali Farmedi (1016-1084), Yusuf Hemedani (1048-1141), Abdülkerim Kuşeyri (986-1072), Ebu'l-Kasım Gürkani, Yunus Emre (1240-1321), Ebu Said Ebu'l-Hayr (967-1049), Abdullah Ensari (1006-1089), Feridüddin Attar (1145-1220), Ahi Evran (1171-1261), Mevlana Celaleddin (1207-1273), Ahmet Yesevi (1093-1166), İmam Gazali (1058-1111) gibi daha nice gönül ehli eren, alperen, alim-i billah gönül erleri ondan istifade etmiş, feyz almış, sohbetlerine ve kitaplarına konu etmişlerdir.⁴⁷⁷

Harakani, Hz. Ebubekir'e (r.a) dayanan “Sıddıkiye” yolunun yedinci halkasını oluşturmaktadır ve Hz. Ali'ye (r.a) atfedilen

⁴⁷⁶ - Sami Özcan, Harakani,önsöz, Harakani Vakfı Yayınları, Kars

⁴⁷⁷ -Bakınız,Hasan Çiftçi, Şeyh Ebu'l-Hasan Harakani, S : 97-123

“Haydariye” yolunun da silsilesinde yer almaktadır. Ayrıca “Üveysi meşreb” olması da meşhurdur.

2- *Ebu'l-Hasan Harakani devlet adamlarına öncülük etmiştir.*

Gazneli Mahmut, Tuğrul Bey, Çağrı Bey ve Nizamülmülk, bizatihi Harakani ile görüşmüş ve ondan istifade etmişlerdir.⁴⁷⁸ Onun Gazneli Mahmud’u doğuya, Çağrı Bey’i batıya ve Tuğrul Beyi güneye yönlendirmesinin altında yatan gerçek sebep, Gaznelilerle Selçuklular arasındaki kardeş kavgasını bitirme düşüncesidir. Çağrı Bey’in terbiyesinde büyüyen Sultan Alparslan (1029-1072) her ne kadar Harakani döneminde çocuk ise de babası vasıtasıyla ondan etkilendiğine şüphe yoktur. Yine Melikşah ve veziri Nizamülmülk’te de etkisinin olduğunu Ebu Ali Farmedi’nin talebesi ve Nizamiye Medreseleri’nin Başmüderrisi İmam Gazali’nin eserlerinden çıkartmak mümkündür.

3- *Ebu'l-Hasan Harakani bilim adamlarına öncülük etmiştir.*

Tasavvufi ve siyasi önderlere yön veren Harakani Hazretleri sadece batını ilimlerle yetinmeyip zahiri ilimlerin de öncülüğünü yapmış; İbn-i Sina’ya tıpta, Biruni’ye astronomide, Nizamülmülk’e fen bilimlerinde hocalık etmiştir. Harakani, cüzzamlı hastaları tedavi etmiştir. Şöyle ki, herkes cüzzamlılardan kaçarken, Harakani hamamlara götürerek onların yaralarını temizlemiştir.⁴⁷⁹

4- *Ebu'l-Hasan Harakani halka öncülük etmiştir.*

İslam’ın yayılması, doğuya ve batıya ulaşmasında birçok unsur vardır. Ama en önemli unsur hiç şüphe yok ki dervişlerden ve alperenlerden oluşan halk tabakasıdır. Bunlar Horasan Erenleridir, Harakanî dervişleridir, civanmertlerdir, fütüvvet ehlidir. Harakanî Hazretleri dünyayı ilim ve irfanla gönülleri aşk ve muhabbetle tezyin etmiş, nice faziletli insanlar onun tekkesinde yetişmiştir.

Ebu'l-Hasan Harakani ile başlayan Anadolu’nun manevi fütuhâtı talebelerinden Ebu Ali Farmedi’den ve Yusuf Hemedani’den sonra gelen Ahmet Yesevi ile hız kazanmıştır. Üç kıtada hükümlanlık süren Selçuklu ve Osmanlı Medeniyeti askeri olarak zayıflayınca, silahla alınan tüm toprakları terk etmek zorunda kalmıştır. Ancak gönülle fethedilen Anadolu topraklarına düşman silahı işlememiş, buralar en zor günlerde bile hep İslam yurdu olarak kalmıştır.

Anadolu’da Türkler tarafından yapılan ilk camii ve medrese Kars’ta kurulmuştur. Şehristan’ın (Anı) ve Kars’ın fethinden sonra, Sultan Alparslan’ın emriyle Anı Valisi Emir Ebul Manuchar, Ebu’l

⁴⁷⁸ -a.g.e. S :148

⁴⁷⁹ -a.g.e. S : 144

Manuchar Camii ve Medresesini Anı'da, Harakanî Camiini ise (Evliya Mescid ve Harakanî Kümbeti) Kars'ta yaptırmıştır.⁴⁸⁰

Anadolu'nun meşhur tarihçisi Kadı Burhaneddin Ebu Nasr, Anı Medreselerinde yetişmiştir. Aynı zamanda bilgin ve şair olan tarihçimiz “Enisül Kulub” adında yedi kitaplık eseri yazmıştır. 1343'te vefat etmiş olan Hadis ve Fıkıh ilimlerinin büyük âlimi Ömer Vecihüddin de Kars'ta yetişmiştir. Yine Kars'ta doğup, babasının rahle-i tedrisatında yetişen ve 1367'de vefat etmiş olan Şerafeddin Muhammed'in ismi Merzifon'da oturduğu mahallede halen yaşatılmaktadır.

Kars denilince akla Ebul-Hasan Harakanî, Ebul-Hasan Harakanî denilince Anadolu akla gelir. Çünkü Harakanî Anadolu'nun ruhudur, mayasıdır, özüdür.

Bugün aşk ve hikmet evi olan Anadolu baştanbaşa mabetlerle, dergâh ve medreselerle, ulu camii ve evliyalarla dolu ise bunda Ebu'l-Hasan Harakani'nin payı inkar edilemez.

Anı'ya, Kars'a ve Anadolu'ya baktığımızda İslam Medeniyetinin zerafetini, letafetini ve zengin güzelliklerini görürüz. Anı'da 1150 yıllarından kalma bu günkü hamamlara taş çıkartacak hamamlar kısmen hala ayakta. Bu güzellikler bin yıldan beridir diğer medeniyetleri de bağrında yaşatmış, onların kültürlerine de sahip çıkmıştır.

Konuşmamızı Harakanî hazretlerinin konumuza ışık tutan sözlerinden bir demet sunarak bitirmek istiyoruz. Harakani hazretleri buyuruyor ki:

“Herkes sabah uyanır, kalkar. Âlim ilmini, zâhid zühdünü, tacir de ticaretini artırmanın peşine düşer. Ebul-Hasan ise bir kardeşinin gönlünü huzura ve rahata kavuşturmanın derdindedir.”⁴⁸¹

“Bir mümini incitmeden sabahtan akşama varan bir kimse o gün akşama kadar Peygamber'le yaşamış olur. Eğer mümini incitirse Allah onun o günkü ibadetini kabul etmez.”⁴⁸²

“Namaz kılıp oruç tutan kimse halka, tefekkür eden kimse Hakka yakındır.”⁴⁸³

⁴⁸⁰ -Seyit Lokman, Şehinşahname'de Kars'ın İmarı

⁴⁸¹ -Feridüddin Attar, çev. Süleyman Uludağ, *Tezkirat'ül-Evliya*, Kabalcı Yay. s. 611

⁴⁸² -Feridüddin Attar, çev. Süleyman Uludağ, *Tezkirat'ül-Evliya*, Kabalcı Yay. s. 628

⁴⁸³ - Feridüddin Attar, çev. Süleyman Uludağ, *Tezkirat'ül-Evliya*, Kabalcı Yay. s. 633